

A MORFOLÓGIAI TUDATOSSÁG ÉS AZ OLVASÁS-SZÖVEGÉRTÉS KAPCSOLATÁNAK VIZSGÁLATA 3-4. ÉVFOLYAMOS TANULÓK KÖRÉBEN

T-9

Varga Szilvia *, Szili Katalin **, Mokri Dóra *, Kiss Renáta *****

* *Neumann János Egyetem*

** *MATE Kaposvári Campus*

*** *Szegedi Tudományegyetem*

Kulcsszavak: morfológiai tudatosság; olvasás-szövegértés; online mérőeszköz

A morfológiai tudatosság a morfémák felismerésére, manipulálására, elemzésére vonatkozó képességet jelenti (Carlisle, 2010). A morfológiai tudatosság fejlettsége jelentősen hozzájárul a szókincs fejlettségéhez, a komplex szavak feldolgozásának, a nyelvi struktúrák elemzésének képességéhez, valamint a szövegértés javulásához (Deacon et al., 2017) nemcsak az átlagosan fejlődő, de hátránnyal küzdő tanulók esetében is (James et al., 2021; Wolter & Green, 2013). A morfológiai tudatosság és az értő olvasás között szignifikáns kapcsolat tapasztalható, amely leginkább az általános iskola alsó tagozatán figyelhető meg (Rastle, 2019), ezáltal a morfológiai tudatosság és az olvasás-szövegértés együttes vizsgálata, kapcsolatrendszerének feltárása árnyaltabb képet ad a tanulók képességeinek alakulásáról, hozzásegíthet egy részletesebb diagnosztika megalkotásához. Jelen kutatás a két képesség együttes vizsgálatát, az egyes részképességek kapcsolatrendszerének feltárását. tűzte ki célul 3-4. évfolyamos tanulók körében ($N_{3\text{évf}} = 1405$; $N_{4\text{évf}} = 1624$). A morfológiai tudatosság teszt a szavak és mondatok szintjén megvalósuló ragozás, a passzív szókincs, a szóképzés, az álszavak, valamint az összetett szavak felismerésének képességét vizsgálta, míg a szövegértés teszt a hozzáférés és információkeresés, az értelmezés és integráció, valamint a reflexió és értékelés műveletek mentén mérte a tanulók képességeit. Az online tesztet a tanulók a saját iskolájuk géptermeiben töltötték ki, tanórai keretek között. Eredményeink alapján mindkét teszt, mindkét évfolyamon megbízhatónak bizonyult (Cronbach- $\alpha = 0,93$ – $0,95$, Cronbach- $\alpha_{sz} = 0,84$ – $0,85$). A morfológiai tudatosság és az olvasás-szövegértés között közepesen erős korrelációt tapasztaltunk ($r = 0,37$ $p = 0,01$), a morfológiai tudatosság vizsgált képességei közül az álszavak felismerése ($r = 0,35$ $p = 0,01$), valamint a mondat szintű ragozás ($r = 0,34$, $p = 0,01$) képessége szintén közepesen erős korrelációt mutat az olvasás-szövegértés képességével. A részképességek vizsgálata során a hozzáférés és információkeresés műveletével legerősebben a morfológiai tudatosság mondat szintű ragozást vizsgáló részteszten elért eredmény korrelál ($r = 0,31$ $p = 0,01$), az értelmezés és integráció művelettel az álszavak felismerésének képessége ($r = 0,33$ $p = 0,01$), valamint a mondat szintű ragozást vizsgáló részteszt ($r = 0,30$ $p = 0,01$) között közepes erősségű korreláció tapasztalható, míg a reflexió és értékelés műveletek esetében mindegyik morfológiai komponens gyenge ($r = 0,01$ és $0,02$ közötti), ámde $p = 0,01$ szinten szignifikáns összefüggést mutat. Összességében megállapítható, hogy az olvasás szövegértés képességével mind a teljes teszt, mind a résztesztek esetében az álszavak felismerése és a mondat szintű ragozás mutatja a legerősebb kapcsolatot. Az eredmények illeszkednek az eddigi szemtől szembeni mérési metódus eredményeihez, a morfológiai analízis képesség olvasás-szövegértés kapcsán megjelenő kiemelt szerepére világít rá (Goodwin & Ahn, 2010; Deacon et al., 2017).

A kutatást az OTKA K135727, illetve az MTA Közoktatás-fejlesztési Kutatási Pályázata támogatta (KOZOKT2021-16).